

TARİH

Soru Bankası

www.lisedestek.com adresinden
Bilgi Arşivi Yayınları soru bankaları ile
denemelerinin örnek PDF'lerine,
akıllı tahta uygulamalarına
ve diğer içeriklerine ulaşabilirsiniz.

Video çözümler için "LİSE DESTEK ÖĞRENCİ"
uygulamasını indirebilirsiniz.

YAZARLAR

Behçet ÖNDER

Mehmet Ali CEMİLOĞLU

EDİTÖR

Zehra CEMİLOĞLU

REDAKTÖR

Hilâl SÜKÜT

DİZGİ BİRİMİ

Buse GÜNGÖR

Gökhan ÇAKI

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Mehmet Ali CEMİLOĞLU

SOSYAL MEDYA ADRESLERİ

bilgi.arsivi.yayin

Bilgi Arşivi Yayınları

bilgirarsiviyay@gmail.com

0541 614 82 49

bilgiarsiviyayinlari

aalicemiloglu@gmail.com

0541 614 82 49

ISBN

978-625-97936-0-3

ÖN SÖZ

Değerli öğrenciler ve kıymetli öğretmenler,

Bu soru bankası, 9. sınıf tarih müfredatını en etkili şekilde öğrenmenizi ve öğretmenizi sağlamak amacıyla özenle hazırlanmıştır. Her bir ünite, derinlemesine kavranması gereken kavramlarla başlar ve bunları pekiştirmek için özel olarak seçilmiş özetlerle devam eder. Bu özetler, konunun özüne inmenizi ve bilgiyi kalıcı hale getirmenizi amaçlar.

Sadece bilgi vermekle kalmıyor, aynı zamanda "Okuyalım-Yapalım" başlığı altında sizi tarihsel olayların içine çekerek öğrendiklerinizi uygulamanızı sağlıyoruz. Bu bölümdeki okuma parçaları, derslerde öğrendiklerinizi pekiştirmenizi ve derinleştirmenizi amaçlıyor.

Daha sonra gelen beceri temelli sorular, öğrendiklerinizi analiz etme ve yorumlama becerinizi geliştirirken; çeşitli etkinlikler, tarih dersini daha eğlenceli ve ilgi çekici hale getiriyor. Bu sayede, öğrendiklerinizin somutlaşmasını sağlıyoruz.

Yazılı soruları ve testler, konuyu pekiştirmenizi ve bilgilerinizi ölçmenizi kolaylaştıracak şekilde tasarlanmıştır. Ünite tekrar testleri ve denemeler ise sizi sınavlara en iyi şekilde hazırlamayı amaçlamaktadır.

Bu kitabı elinize aldığınızda, yalnızca bir ders kaynağı değil, aynı zamanda tarihe açılan bir kapı bulacaksınız. Her bölüm, sizi farklı bir zaman diliminde bir yolculuğa çıkararak hem bilgi hem de tarihsel farkındalık kazanmanızı sağlayacak.

MEB müfredatına tam uyumlu, güncel ve dikkatle hazırlanmış bu kaynak, hem öğrencilerin başarılarını artırmak hem de öğretmenlerin derslerini etkili ve verimli bir şekilde sürdürmelerini desteklemek için ideal bir tercihtir. Bu kitapla, tarih derslerinin sadece bir zorunluluk değil, aynı zamanda keyifli bir öğrenme deneyimine dönüşeceğine inanıyoruz.

Güvenle tercih edebilirsiniz.

Teşekkür!

Bu kitabımızın hazırlanmasında bizlerden desteğini esirgemeyen Mesut KURT hocamıza teşekkür ederiz.

Bilgi Arşivi Yayınları
Komisyon

İÇİNDEKİLER

Ön Söz	3
İçindekiler	4

BÖLÜM 1

Kavram Sözlüğü	6
Ünite Özeti	7
Okuyalım Yapalım	8
Beceri Temelli Sorular	24
Etkinlikler	25
Yazılı Zamanı	28
Tarih Öğrenmenin Faydaları	29
Tarihin Doğası	31
Tarihsel Bilginin Üretim Süreci / Tarih Araştırma ve Yazımında Dijital Dönüşüm	41
Ünite Tekrar Testi	44

BÖLÜM 2

Kavram Sözlüğü	46
Ünite Özeti	47
Okuyalım Yapalım	48
Beceri Temelli Sorular	73
Etkinlikler	74
Yazılı Zamanı	76
Tarım Devriminin Eski Çağa Etkileri	77
Eski Çağda Yönetenler ve Savaşanlar	81
Eski Çağda İnanç, Bilim ve Sanat	91
Türklerde Konargöçer Yaşam	95
Ünite Tekrar Testi	99
Sarmal Deneme	101

BÖLÜM 3

Kavram Sözlüğü	106
Ünite Özeti	107
Okuyalım Yapalım	108
Beceri Temelli Sorular	135
Etkinlikler	136
Yazılı Zamanı	140
Orta Çağda Yaşanan Kitlesele Göçler	141
Orta Çağdaki Siyasi ve Askeri Gelişmeler	145
Orta Çağdaki Ticaret Yolları	153
Orta Çağda Bilim, Kültür ve Sanat	155
Ünite Tekrar Testi	159
Genel Deneme	161
Cevap Anahtarları	163

Konu Başlıkları

- Tarih Öğrenmenin Birey ve Topluma Faydaları
- Tarihin Doğası
- Tarihsel Bilginin Üretim Süreci
- Dijitalleşmenin Tarih Araştırma ve Yazımına Etkisi

Kavram Sözlüğü

Arkeoloji: Tarih öncesi ve Eski Çağlardan kalma eserleri tarih ve sanat açısından inceleyen kazı bilimidir. Arkeolojinin temel verisi maddi kültür olarak da tanımlanan somut kalıntılardır.

Aidiyet: Aidiyet, bir kişiye, bir topluma, bir aileye mensup olma diye adlandırılabilir.

Antik: İlk Çağ'daki uygarlıklarla, özellikle eski Yunan ve Roma uygarlıkları ile ilgili olan.

Dijital Tarih: Dijital beşeri bilim yaklaşım ve yöntemlerinin tarih disiplini ve tarih temalarına dair araştırmalara entegre edilmesi ve karşılıklı bir etkileşime girmesidir.

Dijitalleştirme: Geleneksel iş süreçlerinin hizmetleri ve ürünlerin dijital teknolojiler kullanarak dönüştürülmesi ve işletmelerin bu teknolojilere uyum sağlamasıdır.

Epigrafiya: Kitabe – yazıt bilimidir. Anıtlar üzerindeki kitabeleri inceler.

Etnografya: Kültür bilimidir. Toplamların örf, âdet, gelenek ve göreneklerini inceler.

Kaynak: Tarihî olayların aydınlatılmasına ve tarihî bilgilerin ortaya çıkarılmasına yarayan her türlü sözlü, yazılı, yazısız, görsel ve işitsel metaryallerdir.

Kronoloji: Zaman ve takvim bilimidir. Geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguların zamanın tespit edilerek sıralandığı bilim dalıdır.

Millî kültür: Bir ulusun kimliğini, karakteristik özelliklerini ve tarihini yansıtan değerlere millî kültür adı verilir.

Nümizmatik: Eski paraları inceleyen bilim dalıdır.

Paleografya: Eski yazıları inceleyen bilim dalıdır.

Çağ: Tarih biliminde bir dönemin bittiğini ve yeni bir dönemin başladığını ifade eden ve insan hayatında büyük değişimlere yol açmış olaylarla ifade edilen kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası, kronolojik zaman dilimidir.

Tablet: Eski Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarından kalma, üzeri yazı ya da resimli pişmiş topraktan yapılmış küçük levha.

Tarih: Geçmişte yaşamış insan topluluklarının siyasi, sosyal ve kültürel vb. faaliyetlerini yer ve zaman belirterek, sebep sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayalı ve objektif (tarafsız)olarak inceleyen bilim dalıdır.

Takvim: Zamanı yıllara, aylara, haftalara ve günlere ayıran yöntem.

Konu Özeti

Tarih, geçmiş insan topluluklarının her türlü faaliyetini yer ve zaman göstererek neden-sonuç ilişkisi içerisinde, belgelere dayanarak açıklayan, objektif, sosyal bir bilimdir.

Tarih bilimi, olay ve olguların sonucunda meydana gelir.

- Tarihî olaylar; somut, kısa süreli, yeri ve zamanı belli olan gelişmelerdir. Fransız İhtilali, Ankara Savaşı gibi gelişmeler örnek olarak verilebilir.
- Tarihî olgular ise tarihî olayların sonucunda yaşanan, daha soyut, uzun bir süreci kapsayan ve yeri ile zamanı kesin ve belli olmayan gelişmelerdir. İslamiyet'in yayılması ile Anadolu'nun Türkleşmesi olguya örnek olarak gösterilebilir.

Sosyal bir bilim olan tarihin, kendine has yöntem ve metodu vardır. Olayları araştırmak, incelemek ve değerlendirmek tarihin yöntem ve metotları arasında yer alır. Tarihî olaylar, belli bir formül veya kural ile açıklanamaz, olaylar deney ve gözleme tabi tutulamaz. Ayrıca tarihî olayların tekrarı mümkün değildir.

Tarih bilimine yardımcı olan her türlü veriye, bilgiye, belgeye kaynak denir. Kaynaklar Birinci Elden ve İkinci Elden Kaynaklar olmak üzere ikiye ayrılır. Ayrıca bu kaynaklar yazılı, yazısız, sözlü, görsel, işitsel ve gerçek nesneler olmak üzere sınıflandırılır.

Tarih araştırmalarında tarihe yardımcı bilimlerden faydalanılır. Kronoloji, numizmatik, paleografya, epigrafya, hukuk, sosyoloji, Heraldik, arkeoloji ve diplomatika başlıcaları arasında yer alır.

Bu bilimlerden arkeoloji, özellikle tarih öncesi devirlerin aydınlatılmasında tarih bilimine çok fazla yardımcı olmaktadır.

Tarih bilimi ile uğraşan tarihçiler, kimliğini, olayları açıklarken kişisel görüş ve düşüncelerini ön plana çıkarmamalı, olayları, yaşandığı dönemin koşullarını dikkate alıp açıklamalıdır.

Tarih bilimi, bireylere millî bir bilinç kazandırır. Tarihin bir faydası da şu şekilde ifade edilebilir: Bireyler, geçmişte yaşanmış olaylardan dersler çıkarıp geleceklerini buna göre şekillendirmelidirler.

Tarih boyunca zamanı iyi kullanıp değerlendirmek amacıyla toplumlar, zamanı yıl, ay, hafta ve günlere ayıran çizelgeler hazırlamıştır. Bu çalışmalar daha sonra takvimlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Türkler tarih boyunca 12 Hayvanlı Türk takvimi, Hicri takvim, Celali Takvim, Rumi takvim ve Miladi takvimi kullanmışlardır.

Teknolojinin büyük bir gelişme gösterdiği çağımızda kaynakların dijitalleşmesi ve dijital tarih çalışması önem kazanmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlayan Genel Ağ Kullanımı, akademik çalışmaları etkilemiş, birinci ve ikinci elden kaynakların dijitalleştirilmesi durumu tarih araştırmalarının bu kaynaklara ulaşmasına büyük katkı sağlamıştır.

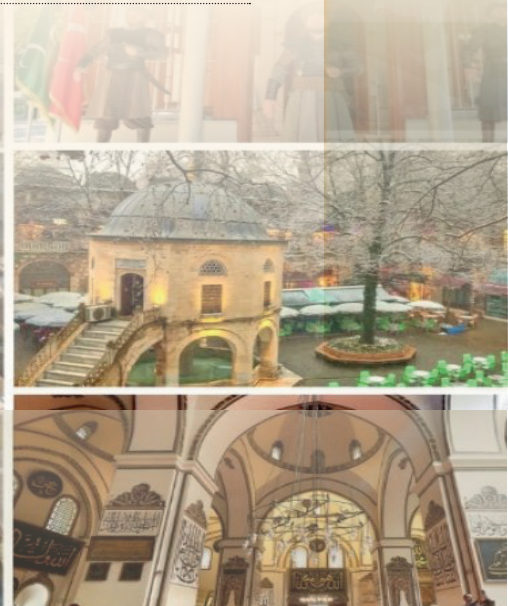
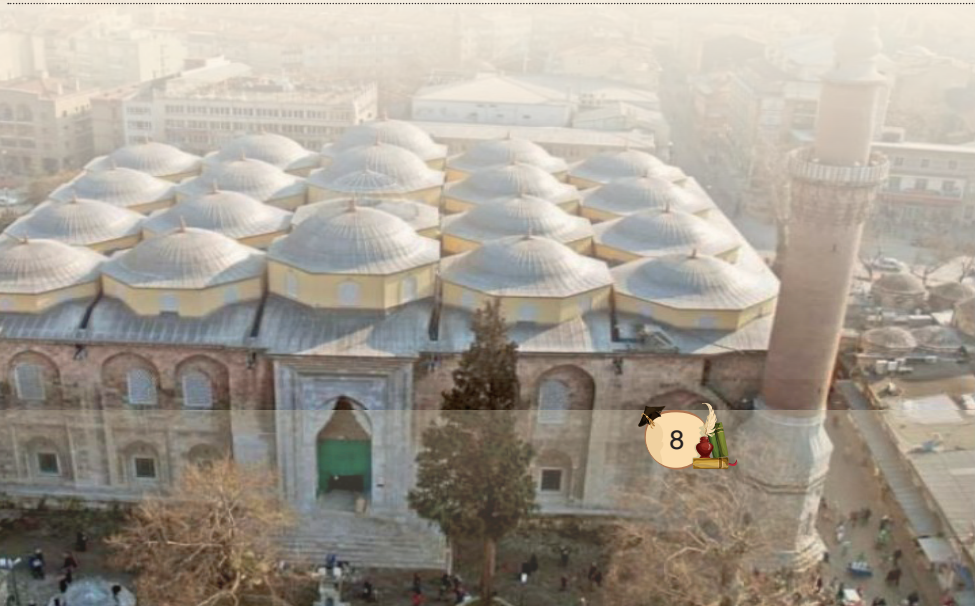
Okuyalım Yapalım

BURSA'DA ZAMAN

Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdıyan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakın bir günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarîlerin en ilâhisi.
Bir zafer müjdesi burada her isim:
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.
Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınlıyor bir sonsuz devam vehmiyle.
Gümüşlü bir fecrin zafer aynası,
Muradiye, sabrın acı meyvası,
Ömrünün timsali beyaz Nilüfer,
Türebeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin
Sesi nabzım olmuş hengâmeleri
Nakleder yâdını gelen geçene.
Bu hayâle uyur Bursa her gece,

Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin.
Aydınlanmış buldum tebessümünle.
İsterdim bu eski yerde seninle
Başbaşa uyumak son uykumuzu,
Bu hayâl içinde... Ve ufkumuzu
Çepçevre kaplasın bu ziya, bu renk,
Havayı dolduran uhrevî âhenk..
Bir ilâh uykusu olur elbette
Ölüm bu tılsımlı ebediyette,
Belki de rüyâsı bu cetlerin,
Beyaz bahçesinde su seslerinin.

**Sizce şiirde anlatılan tarihî olayları bilmeyen bir insan, bu şiirin duygusunu tam olarak kavrayabilir mi?
Gerekçeleriyle birlikte açıklayınız.**

Okuyalım Yapalım

TOPLUMSAL HAFIZANIN KİMLİK VE TARİH İLE İLİŞKİSİ

Bellek, bireylerin sosyalleşme sürecinde oluşmaktadır. Toplumsal bellek, kültürle taşınan gündelik yaşam pratiklerini etkileyen hem toplumsal kimliğin kurucusu hem de toplumun tarihi olarak değerlendirilmektedir. Belleğin kurduğu ortak bir geçmiş ve kimlik, grup üyelerini birbirine bağlayan zemini oluşturmaktadır. Kimliğe bağlı olarak anımsanan geçmiş, toplumda sürekliliği sağlamaktadır. Toplumsal belleğin, kimliğin ve tarihin ilişkiselliği çok yönlü tartışılan bir konudur. Bununla birlikte tarih ve bellek arasındaki ilişkiye dair en önemli olanı bellek ve tarihin, hakikat ve adalet ile kurduğu ilişkidir. Geçmişin ağır insan hakları ihlalleri ile dolu yüküyle baş etmede gündeme gelen geçmişle yüzleşme kavramı kapsamında ele alınacağı üzere geçmişle yüzleşme sürecinde derlenen bilgiler, belgeler, tanıklıklar aslında tarih yazımı için önemli kaynaklar üretecek potansiyele sahiptir. Dolayısıyla hafıza ve hatırlama talepleri bir noktada tarihin farklı okunmasına yönelik bir eğilimi de ortaya çıkarmaktadır. Bu değişimlerle birlikte hafıza, hakikati ortaya çıkaran bir temsile dönüşmektedir.

1. Toplumsal hafızanın hangi gerçeklerin ortaya çıkmasında etkili olduğunu açıklayınız.

2. Hakikat ve adaletin bir toplumun bir arada yaşamasında ne kadar etkili olduğunu örneklerle açıklayınız.

TARİH BİLİNCİ VE TARİH BİLİMİNİN GÜNÜMÜZLE OLAN İLİŞKİSİ

Tarih ve tarih bilinci birbirine karıştırılmaması gereken iki ayrı kavramdır. Tarih, sadece geçmişte yaşanan olaylar kümesinden ibaret değildir. Bu bağlamda tarihi bilgilere sahip olmak, tarih bilinci-ne de sahip olmak anlamını taşımaz. Tarih bilinci bireyin ya da toplumun gerek sosyalleşmesinin gerekse de yaşanan olayların etkisiyle tarihin farkında olmasıdır. Tarih bilinci sayesinde bu günü anlamak ve geleceği daha iyi görmek mümkün olur. Tarih ve tarih bilinci ancak akla dayalı rasyo-nel bir değerlendirme ile anlamlı olmaktadır. Tarihin içerisinde barındırdığı her şey, ancak tarih bilinci ile bir milletin maddi ve manevi kültürünün gelişmesine neden olur. İbn-i Haldun Mukaddime'sinde, tarihi geçmişte yapılan sosyal kanunlara benzetir ve tarihten ders alınmasını önerir. İbn-i Haldun'un tarih anlayışı eleştirel, sorgulamacı felsefidir. "Bilinmelidir ki tarih; şerefli, üstün bir gayesi olan (geçmişten ibret almak ve hakikati anlamak gibi) pek çok faydası bulunan, gayet önemli bir usûle göre işleyen bir bilimdir. Çünkü bu bilim, geçmişteki kavimlerin ahlâkı, nebi-

lerin yaşantısı büyük ve nitelikli hükümdarların siyasetleri ve kurdukları devletleri ile ilgili hallere, haberlere bizi vâkıf kılar. "Tarihi milletlerin boy aynası olarak görmek mümkündür. Çünkü tarih geçmişte ne yaşandıysa onların bugüne yansıma-sıdır. İnsanlar, kültür ve medeniyetlerini ve tarihi geçmişlerini asla unutmamalı ve bu birikimlerini aklın yoluyla harman-layarak geleceklerine yön vermelidirler. Tarih bilincinin sağlanması ancak eğitimle gerçekleşir. Doğru bir eğitim ve ön yargılardan ayrılmış, belli kalıpların dışına çıkmayı başarmış bir eğitim, tarih bilincinin oluşmasında etkili olacaktır.

1. "Tarih milletlerin boy aynasıdır" sözünden ne anladığınızı açıklayınız.

2. Bir toplum içerisinde tarih bilinci nasıl oluşur açıklayınız.

3. Tarihin toplumsal birliktelik ve beraberlik açısından ne gibi öneme sahip olduğunu açıklayınız.

Okuyalım Yapalım

TARİH ŞUURU

Tarihî olaylar millet hayatını önemli derecede etkilemiş gelişmelerdir. Bunlar, geçmişte yaşanmış oldukları hâlde günümüz toplumlarını ilgilendirmekte ve etkilemektedir. Çünkü bugün geçmişin ürünüdür. Bir toplum bugün karşılaştığı problemlerin çözüm yollarını ancak tarihte bulabilir. Örneğin günümüzde Türkiye'nin dış siyasetinde bir Ermeni meselesi, Kıbrıs, Batı Trakya, Mavi Vatan, Terör vb. sorunlar vardır. Bu sorunların ön plana çıkarılması, araştırılması ve incelenmesi ile hem oradaki haklarımızın kaybedilmesinin önüne geçilecek hem kamuoyuna yeterli bilgi sağlanacak hem de bu konularda uyanık olmamıza yardımcı olunacaktır. Millî hafıza canlı tutulacak, millet aynı

duygular etrafında birleşecektir. Bu da elbette ki tarih şuuru ile olur. Milyarlar harcanarak elde edilemeyecek olan bu güç, tarih bilinci sayesinde elde edilmiş olacaktır.

1. Ülkemizi ilgilendiren konularda neden bilgi sahibi olmalıyız? Açıklayınız.

2. "Millî hafıza..." olarak ifade edilmek istenen düşünce sizce ne olabilir?

3. "Hafıza bir toplumun aynasıdır, yol göstericisidir." sözünden neler anlıyorsunuz?

ATATÜRK'TEN TARİH DERSİ

Bir tarih dersine girdiğinde tarihin çok monoton, kitaba bağlı ve sıkıcı anlatıldığını gören Atatürk, "Tarih dersinde müfredatı öğrenmek yerine önce tarihimizi sevdirmek, sonra da bu dersi niye okuduklarını, ileride onlara ne zaman lazım olacağını anlatmak gerekir." der ve şu anısını anlatır: "Kurtuluş Savaşı başlamıştı. Her Mehmetçik, subay ve komutan destanlar yaratıyordu. Bir gün düşmanın saldırıya geçeceği haberi alındı. Subaylar üçgen tepelerin en gerisindeki büyük tepeye asker ve silah yığınağı yapmışlardı. Ovaya incek düşmanı buradan ateş yağmuruna tutup yok edeceklerini düşünmüşler. Aslında görüntü olarak bu çok doğru bir hareketti ama ben hemen bu tepayı boşaltmalarını istedim. Küçük olduğu hâlde başka bir tepayı tutmalarını söyledim.

Komutan ve subaylar şaşırmışlardı. Hazırlanan tepayı tümü ile boşaltmak istemediler. Küçük bir birlik bırakarak yeni tepayı tuttular. Düşman topçusu amansız bir ateş yağdırmaya başlamış, piyadeleri de ovaya yayılmıştı. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Düşman bırakılan tepeye saldırmıştı. Orada bırakılan küçük birlik hiç ateş edemiyordu. Bir yandan güneş, bir yandan sertleşen rüzgâr oradaki Mehmetçiklerin gözlerini görmez etmişti. Nişan alıp ateş edemiyorlardı. Hepsi şehit olmuştu. Öğleden sonra Türk süvarileri bu tepayı alan düşmanı tamamen yok etmişti. O gece komutanlar bana, bu tepenin savunma için çok iyi bir tepe olarak görünmesine rağmen, benim bu tepayı isabetli bir kararla neden boşalttığımı sordular.

Onlara 'O tepe Sezar ordularını, İskender ordularını en son da Yıldırım Bayezid ordularını aldatmıştır. Bu tepayı ovaya hâkim sanan askerler karşılarındaki düşmana değil güneşle başlayan fırtınaya yenilmişlerdir. Tarih boyunca nice ordulara mezar olan bu yeri Türk askerine mezar yapmak istemezdim.' dedim. Tarihi bir masal olarak değil, aynı hataları tekrarlamamak için okumak gerekir."

1. Atatürk'ün "Tarih dersinde müfredatı öğretmek yerine önce tarihimizi sevdirmek sonra da bu dersi niye okuduklarını, ileride onlara ne zaman, nasıl lazım olacağını anlatmak gerekir." sözünde kastettiği düşünce sizce ne olabilir?

2. Atatürk'e göre tarihi nasıl okumak, yorumlamak ve anlamak gereklidir? Neden?

Okuyalım Yapalım

TARİH VE İNSAN

Tarih, insan topluluklarının geçmişteki faaliyetlerini (dinî, siyasi, ticari, sosyal vb.), birbirleriyle olan ilişkilerini sebep-sonuç ilişkisi içinde, yer ve zaman göstererek, belgelere dayalı inceleyen bir bilim dalıdır. Sosyal bir bilim olan tarihi meydana getiren en önemli öge insandır. Çünkü insan birçok olayın ve gelişmenin yaşanmasında etkilidir. Tarih genellikle insanın zihninde geçmişe ait bir kavram olarak yer alır. Bu da insanın zaman kavramı ve bilincinin farkında olduğunun bir göstergesidir. Bulunduğumuz an, hem geçmiş hem de geleceği kapsayan bir zaman keşfidir. İslam tarihçisi ve sosyoloğu İbni Haldun'un "Geçmişler geleceğe, suyun suya benzemesinden daha çok benzerler." sözü, geçmiş ve gelecek arasındaki ilişkinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Günümüzdeki olayları anlayıp değerlendirebilmemiz için geçmişteki olayları iyi irdelememiz gerekir. "Tarih Tenkidinin Unsurları" adlı eseri ile tanınan Leon Halkin (Leon Halkin) "Geçmiş biz ancak başkasının aracılığı sayesinde tanımaktayız." demiştir. Tarih bu yönüyle geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi üstlenir. Hepimiz, yaşadığımız toplumun bugüne nasıl geldiğini doğal olarak merak ederiz. "Nereden gelip nereye gidiyoruz?" sorusunu birçok kez kendimize sorarak cevap bulmaya çalışmışızdır. Tarih bilimi bize bu soruların cevabını vermektedir.

Cicero'ya göre tarih "Yüzyılların tanığı, gerçeğin ışığı, yaşamın efendisi ve geçmişin habercisidir." Goethe "3000 yıllık geçmişinin hesabını yapamayan insan, gününbirlik yaşayan insandır." diyordu. Biz gerçekten biliyor muyuz tarihimizi? Gelecek için planlar yapıyoruz. İlerlemek, kendimizi geliştirmek, ailemize ve çocuklarımıza iyi bir gelecek vermek için, toplumumuz için, ülkemiz için çalışıyoruz. Ama geleceğe yön verebilmek için geçmiş bilmek gerekmez mi? Ağacın köküne su dökmeden meyve almak mümkün değilse, tarihi bilmeden geleceğe adım atmak da mümkün değildir."

1. "Geçmişler geleceğe, suyun suya benzemesinden daha çok benzerler." sözünden hareketle tarihin insan yaşamındaki yeri ve önemi hakkında neler söylenebilir?

2. Cicero tarih için "yüzyılların tanığı..." demektedir. Bu sözden ne anladığınızı açıklayınız?

3. Goethe "3000 yıllık geçmişinin hesabını yapamayan insan, gününbirlik yaşayan insandır." sözüyle ne anlatmak istemiştir? Açıklayınız.

ATATÜRK'ÜN TARİHE VERDİĞİ ÖNEM

"Herhangi bir tarihî olay ele alındığında, bu olayın gerçeğe uygun olup olmadığını anlayabilmek için belgelere dayalı bir araştırması yapmak gerekir. Bizim şimdiye değin doğru ulusal bir tarihe sahip olmayışımızın nedeni, tarihlerimizde gerçek okuyucuların belgelere dayanmaktan çok birtakım meddahların ya da kendini beğenmişlerin gerçek ve mantıktan uzak sözlerinden başka kaynak bulamamak talihsizliğidir."

Türk çocuklarının tarih bilinciyle yetiştirilmelerine büyük önem veren Atatürk, "Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça bütün Türk çocukları kendileri için lazım olan atılım kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Bu tarihte Türk çocukları istiklâl fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye yük olmayacaklardır." Tarihin milletlerin hafızasını oluşturduğu, herkesin kabul ettiği bir gerçektir. Milleti millet yapan, benliğini dokuyan unsurların başında tarih gelmektedir. Hafızasını ve kimliğini kaybeden milletlerin varlığını devam ettirmesi imkânsızdır. Tarih, hem bugün yaşadığımız dünya ile ilgilidir hem de geleceğe hazırlanırken bize yardımcı olmaktadır.

1. Toplumsal hafıza ve tarih şuuru kavramlarından neler anlıyorsunuz?

2. Atatürk, Türk tarihi ile ilgili çalışmalar yapılmasını neden istemiştir?

Okuyalım Yapalım

TARİHÇİ VE NESNELLİK

Aslında hiçbir tarihçi, söyledikleri için tam olarak doğrudur diyemez. Çünkü tarihçi işe yapboz olarak başlayacaktır. Araştırmacılar tarafından bulunan her yeni malzeme, tarihçinin resmin bir parçasını daha tamamlaması demek olacaktır. Araştırılan konu ne kadar eskiyse elde ettiğimiz parçaların sayısı o kadar azalacak ve resmin ne olduğunu anlamamız zorlaşacaktır. Örneğin Türkiye’de cumhuriyetin ilanının nasıl gerçekleştiğini araştıran bir tarihçi, eski Mısır’ı araştıran bir tarihçiden daha çok bilgi bulabilir. Çünkü günümüzden 5000 yıl önce kurulmuş bir uygarlık olan Mısır’a ait kaynaklar çoğunlukla yıpranmış hatta yok olmuş olabilir. Tarihçi, araştırdığı dönemde yaşayamayacağı için resmin bütününe göremeyecektir. Bir kimyacı yaptığı deneyi laboratuvarda tekrar tekrar izleyebilir ama tarihçinin incelediği olay bir kez olmuştur, o olayın tekrar etmesi mümkün değildir. Örneğin tarihçinin, ölmüş bir kralı canlandırıp savaş meydanında nasıl kararlar verdiğini sorma şansı yoktur. Bu yüzden de tarihçi eksik kalan yerleri hep kendi hayal gücüyle tamamlamak zorunda kalacaktır. Her tarihçinin hayal gücü farklı olacağından resmin eksik bölümleriyle ilgili tahminleri de diğerlerinininkinden farklı olacaktır. Hiç kimse resmin tamamını göremeyeceği için kendi söylediğinin yüzde yüz doğru olduğunu ispatlayamaz.

1. Yukarıdaki anlatımda tarih biliminin hangi özelliği vurgulanmıştır?

2. Tarihçi, tarihî olayları incelerken hangi durumlarda zorlanır?

3. Tarihçilerin tarihî olaylarla ilgili farklı görüşler ileri sürmelerinin sebepleri neler olabilir?

ATATÜRK’ÜN TARİH YAZICILIĞIYLA İLGİLİ SÖZLERİ

Türkiye’de modern tarihçiliğin gelişmesini çalışmaları, teşvikleri ve kurduğu müesseseler ile sağlayan Mustafa Kemal Atatürk, bu doğrultuda 1935 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’ni kurdu muştur. Türk milletini aydınlık bir yola çıkarırken kendisi de belirli tarihî temellere dayanan görüşlere sahipti.

“Sonradan uydurma bir eser meydana getirerek ertesi gün pişman olmaksansa hiçbir eser meydana getirememek beceriksizliğini itiraf etmek daha iyidir.” Tarih hayal mahsulü olamaz. Tarih yazarken gerçek olayları bulmaya çalışmalıyız. Eğer bunları bulamazsak mechuliyeti ve bu noktadan cehlimizi itiraf etmeden çekinmeyelim.”

“Tarih ne güzel aynadır. İnsanlar, özellikle ahlakta gelişmemiş kavimler, en büyük kutsal kavramlar karşısında bile hasis duygulara tâbi olmaktan nefislerini men edemiyor. Tarihin sinesine geçen büyük hadiselerde, bu hadiseler içinde amil ve fail olanların hâl, hareket ve muameleleri onların ahlak seviyelerini ne açık gösterir.”

Atatürk’ün “Tarih ne güzel aynadır.” sözünden neler anlıyorsunuz?

TARİHTE BELGE

Tarih, belgelere dayanarak yazılır. Geçmişle ilişkimizin tek yolu ondan kalanları incelemek, anlamak, yorumlamaktır. Geçmişin aydınlatılması bizi geçmişe götürecek belgeler yardımıyla gerçekleşir. Kimi tarih yazıcıları belgelerin “konuştuğunu” söylerler. Yazdıklarından çok tarihî belgeler konuşur, kendileri konuşmaz. Belgeler tarafsızdır. Belgelere “Konuşun!” denir ve belgeler “konuşmaya” başlar. Onlara göre tarih, olup bitenlerin çarpıtılmadan, doğru anlayıp doğru konuşturularak anlatıldığı ve raporla dile getirildiği bir geçmiştir. Kendinizden hiçbir şey katmadan, belgeyi belge olarak konuşturduğunuzda bilimsel tarih yazıcılığını başarmış olursunuz. “Ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden, kimler tarafından gerçekleştirilmiştir?” olduğu gibi rapor ederseniz tarihi gerçeği ortaya çıkarmış olursunuz.

Yukarıdaki metne göre tarih bilminde belgelerin önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz

Okuyalım Yapalım

NASREDDİN HOCANIN TAKVİM ANLAYIŞI

Nasreddin Hoca, ramazan günlerini hesaplamak için çömleğin içine her gün bir taş atar. Oğlu bunu görür. Hoca olmadığı zamanda bir avuç taşı çömleğe atar. Bir zaman sonra aynı mahallede yaşayanlar “Hoca’m bugün ramazanın kaççı?” diye sorarlar. Hoca da “Şimdi eve gider öğrenirim, hele sabredin.” der. Eve gelir çömleği boşaltır, birkaç defa sayar. Taşların yüz yirmi beş tane olduğunu görür. Şaşkın bir hâlde döner ve “Arkadaşlar bugün ramazanın kırk biri.” der. Hoca’nın cevabına halk gülüşür. İçlerinden biri “Aman Hoca’m ramazan 30 gündür. Hiç kırk biri olur mu?” der. Hoca, “Ben yine insafsız davrandım. Benim çömlek hesabına bakacak olursak bugün ramazanın yüz yirmi beşi ama yine de siz bilirsiniz.” der.

1. İnsanların Nasreddin Hoca’ya “Bugün ramazanın kaççı?” diye sormalarının nedeni ne olabilir?

2. Geçmişte yaşanmış olayların zamanının bilinmesi önemli midir? Neden?

TAKVİMLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

8 TEMMUZ 2013 PAZARTESİ		İmsak : 03:26 03:29 03:25
		Güneş : 05:11 05:13 05:11
		Öğle : 12:43 12:44 12:44
		Akşam : 18:32 18:32 18:34
		Algün : 20:02 20:02 20:05
		Yatsı : 21:38 21:37 21:43
		Kahvaltı : 12:28 12:28 12:26

Zaman bilimi olarak da adlandırılan kronoloji, olayların zaman içinde doğru sıralanmasını sağlayarak tarihe yardımcı olur. İnsanların zamanı bilme, olayları sıralama, yaşantılarını düzenleme, zamandan yararlanma gibi merak ve uğraşları sonucunda takvim ortaya çıkmıştır. Tarih boyunca süreklilik ve değişim gösteren takvim; zamanı gün, ay, yıl gibi dönemlere bölme ve bu zaman dilimlerini bir düzen içinde sıralama yöntemidir. Bilinen en eski takvimler Sümerlere ve Mısırlılara aittir. Günümüzde bazı Arap ülkeleri dışında dünyanın hemen her yerinde kullanılan miladi takvimin temeli, Mısır takvimine dayanır. Mısır takvimi güneş yılına, Sümer takvimi ise ay yılına göre

düzenlenmiştir. Mısırlılar, güneş yılını 365 gün olarak kabul etmiş ve yılı 12 aya bölmüşlerdir. Dünya’nın Güneş çevresinde bir kez dönmesi güneş yılını oluşturur. Sümerler ise 360 günden ibaret olan ay yılını 30 günlük 12 aya bölmüşlerdir. Ay’ın Dünya çevresinde 12 kez dönmesi bir ay yılını oluşturur. Mısırlılar tarafından güneş yılı esasına göre oluşturulan takvim, Roma İmparatoru Julius Caesar (Jül Sezar) zamanında yeniden düzenlenmiş ve Julien (Jülyen) takvimi adıyla kullanılmıştır. Julien takvimi, Papa XIII. Gregorian (Gregoryen) tarafından geliştirilerek Gregoryen takvimi adını almıştır. Zaman içerisinde yaygınlaşan bu takvim bugün dünya genelinde kullanılmaktadır.

1. İnsanların takvimleri kullanmak istemesinin sebepleri nelerdir? Açıklayınız.

2. Takvimler olmasaydı insanlar günümüzde ne gibi sorunlar yaşarlardı? Açıklayınız

Okuyalım Yapalım

ÇAĞ VE YÜZYIL KAVRAMI

İnsanlar yaşanan olayların özelliklerine ve süreye dayalı olarak zamanı çağ, yüzyıl ve milat şeklinde bölümlere ayırmışlardır. Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman dilimine çağ denir. Yazının bulunuşu ile başlayan tarihî çağlar uzun bir dönemi kapsamaktadır. Tarihçiler bu uzun geçmiş dönemi daha iyi inceleyebilmek için tarihi, (İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ) gibi zaman dilimlerine ayırma ihtiyacı

duymuşlardır. Yine tarihsel süreçte yaşanan olayları daha ayrıntılı ele almak ve incelemek için zamanı yüzyıllık dilimlere ayırmışlardır.

Arka arkaya gelen yüz senelik zaman dilimine yüzyıl veya asır denir. Tarihî olayların zamanı belirtilirken takvimlerin başlangıcı esas alınır. Miladî takvimde Hz. İsa'nın doğumu "0" milat kabul edilir. Sıfır yılından önceki döneme milattan önce (MÖ), sonraki döneme ise milattan sonra (MS) denilir. Milattan önceki tarihler sıfıra doğru yaklaştıkça küçülür, milattan sonraki tarihler de günümüze doğru yaklaştıkça büyür. Buna göre milattan önceki tarihlerde sayıca büyük olan bir tarih, sayıca küçük olan bir tarihten daha eski bir zamanı gösterir. Milattan sonraki tarihlerde ise küçük sayılı tarihler daha eski bir zamanı, büyük sayılı tarihler daha yakın bir zamanı gösterir. Örneğin MÖ 1280 tarihi (Kadeş Antlaşması), MÖ 209 (Mete Han'ın tahta çıkışı) tarihinden sayıca büyüktür ve daha eski bir zamanı gösterir. MS 1453 tarihi (İstanbul'un Fethi), 1789 (Fransız İhtilali) tarihinden sayıca küçüktür ve daha eski bir zamanı gösterir.

Tarihin çağlara ayrılarak incelenmesinin ve öğrenilmesinin amacını açıklayınız.

12 HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ

Türklerin on iki farklı hayvan adını yıllara vererek on iki yıllık bir takvim oluşturduğunu, çocuklarının yaşlarını, savaşları ve diğer olayları bu şekilde tarihlendirdiğini belirten Kâşgarlı Mahmut, Divân'ül Lugat'it-Türk'te bu takvimin ortaya çıkışını şöyle anlatıyor: Türk kağanlarından biri, kendi yönetiminden önceki dönemde yapılan bir savaş hakkında bilgi edinmek ister. Çevresindekiler bu savaşın tarihi konusunda çelişkiye düşünce kağan kurultayı toplar ve halkına danışır. "Biz bu tarihte nasıl yanılıyorsak bizden sonrakiler de yanılacaklar. Yanılmamaları için göğün on iki burcuna ve on iki ay sayısına göre bir düzenleme yapalım, her yıla bir ad verelim. Böylece bu yılları sayarak zamanı belirleyelim. Bu düzenleme, hepimiz için bir belge olsun." der. Kağan ava çıkar ve yaban

hayvanlarını Ilısu Vadisi'ndeki büyük bir ırmağa doğru sürmelerini buyurur. Halk yaban hayvanlarını ırküterek ırmağa doğru sürer. Yalnızca on iki hayvan ırmağı geçmeyi başarır. İlk geçen hayvan olan sığır (sıçan)dan başlayarak her geçen hayvanın adı birbirini izleyen yıllara verilir. Böylece takvim, sığır yılı ile başlar. Bu takvimde her yıl bir hayvan adıyla anılır. Bir yıl, 365 gün 5 saat olarak kabul edilir. 12 yılda bir devir yapan 12 Hayvanlı Türk Takviminde yıllar sayı ile değil hayvan adıyla gösterilir. Aylar ise sayı ile belirtilir. Güneş yılını esas alan 12 Hayvanlı Türk Takvimi, Kök Türkler, Uygurlar, Tuna ve İtil Bulgarları tarafından kullanılmıştır.

1. Türklerin takvim kullanmak istemesinin nedenleri nelerdir? Açıklayınız.

2. Türklerin kullandıkları takvim ile yaşayışları arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

Okuyalım Yapalım

TARİHSEL OLAY, OLGU VE TARİHÇİ İLİŞKİSİ

Yaşanmış veya yaşanmakta olan olaylar etki alanı ve oluş biçimine göre ikiye ayrılır. Doğal olay, insan etkisi olmadan doğadaki çeşitli fiziksel ve coğrafi etkiler sonucu ortaya çıkar. Tarihsel olay ise insan tarafından gerçekleştirilir. Bir toplumu, bir devleti veya dünyayı etkileyen olay, tarihsel olaydır.

Örneğin Yontma Taş Devrinde ateşin bulunması sadece bulunduğu zamanı ve yeri değil, bütün dünyayı etkileyen ve insanlık tarihine yön veren bir olaydır. Tarihi olayların oluşumunda ve sonuçlarında sabit kanunlar ve kurallar yoktur. Tarihi olaylar, belirli bir mekânda ve belirli bir zaman diliminde gerçekleşmektedir.

Tarihsel olgu, etkileri bakımından süreklilik gösterir ve sonuçları uzun süre devam eder. Olaya göre daha soyut ve geneldir. Olayı olgudan ayıran bir diğer özellik ise olayın başlangıç ve bitiş tarihinin belli olmasıdır. Tarihsel olgular, tarihinin onları anlamlandırmaya başlamasına kadar hiçbir anlam ifade etmez. İngiliz tarihçi Carr (Kar), olguyu "Tarihin omurgasını oluşturan ve bütün tarihçiler için değişmez olan materyallerdir." şeklinde tanımlamaktadır.

1. Tarihsel olay ile tarihsel olguyu birbirinden ayıran temel faktörlerin neler olduğunu söyleyiniz?

2. Tarihsel olay ile tarihsel olguya ne gibi örnekler verebilirsiniz? Açıklayınız.

TARİH BİLİMİNE FARKLI AÇIDAN BAKMAK

"Yalnızca bir tarih, bir metot yoktur; metotlar, tarihler, merak konuları ve görüş açıları vardır. Yarın başka merak konuları, başka görüş açıları olacağı gibi." Tarihçi, bir fizikçi ya da bir kimyacı gibi incelediği olayı görme imkânına sahip değildir. Olayları ancak gözlemleyenlerin bıraktığı belgelere dayanarak yorumlar. Geçmiş, herkese farklı bir şekilde yansır.

Tarihi olaylar, gerçekleştiği dönemin siyasal, sosyal, kültürel, dinî ve ekonomik özelliklerini yansıtır. Bu nedenle araştırmacılar, araştırdıkları olayın meydana geldiği dönemin şartlarını dikkate almalıdır. Bir olayı araştırmaya kalkışan araştırmacılar bu olaya belli bir anlam vermeye çalışmışlardır. Genel kabul gören doğrular oluşturmak siyasal ve tarihsel olaylarda çok zordur. Tarihçiler aynı belgeleri farklı anlayıp yorumlayabilirler.

1. Tarihi olay ve olgulara farklı açıdan bakmanın önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

2. Bu tutum gerçeğe ulaşmada bize nasıl yardımcı olmaktadır? Arkadaşlarınızla tartışınız.

Okuyalım Yapalım

X GEZEĞEN

Hayalî bir gezegen tasarlayalım ve ona X Gezegeni diyelim. Dünya'mızdan çok uzaktaki bu gezegen, gözlemevinden kontrol edilen dev teleskoplar sayesinde bilim insanları tarafından keşfedilir ve insanların yaşamasına uygun koşullar olduğu saptanır. Gezegenin özelliklerini öğrenmek için yüzlerce bilim insanı gezegene gider. Bunların arasında tarihçiler de vardır. Amaçları gezegenin tarihini yazmaktır.

İşe önce arkeologlar başlar. Onların işi; geçmişte yaşamış insanların yaptığı ama bugün depremler, savaşlar, seller ya da toprak kaymaları sonucunda yer altında kalmış eserleri gün ışığına çıkarmaktır. Gezegenin çeşitli yerlerini kazarlar. Bir sürü kalıntı bulurlar. Kimyacılar karbon 14 yöntemini kullanarak bu eserlerin kaç yıl önceden kaldığını saptarlar.

Paleografya uzmanları ortaya çıkan yazıtlardan ve belgelerden gezegende eskiden yaşamış olanların kullandığı ve hiç bilmediğimiz bir alfabenin kurallarını çözerler. Ancak dillerini bilmedikleri için anlamazlar. Filologlar, gezegende hâlâ yaşamakta olan insanlar arasında araştırmalar yaparak onların dilini öğrenir ve yazılanları tercüme ederler. Epigrafar, kitabelerde yazılanları yorumlayıp ne anlatılmak istendiğini çözmeye çalışırlar. Nümizmatikçiler, bulunan eski paraları inceleyip ne kadar değerli olduklarını araştırırlar.

Diplomatik uzmanları, bulunan belgeleri birbirleriyle karşılaştırarak sahte olanları gerçek olanlardan ayırmaya çalışırlar. Kronoloji uzmanları belgelerde ve kitabelerde yazılanlardan yola çıkarak bulunan kalıntıları yaratan eski uygarlığın tarihini bize yıl yıl gösterirler. Bu sırada coğrafyacılar bölgenin yüzey şekillerini, iklimini, yer altı kaynaklarını araştırarak dönemin yaşam koşulları hakkında bize bilgiler verirler.

Etnografar, ortaya çıkan giysileri, süslemeleri, resimleri inceleyerek hâlâ yaşamakta olan insanların nasıl bir kültüre sahip olduğunu; sosyologlar da eldeki verileri kullanarak bu eski toplumun toplumsal özelliklerini saptamaya çalışırlar: Kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler nasıldı, nasıl bir yönetim şekli uygulanırdı, aile kurumu önemli miydi, değil miydi? Bütün araştırmalar yapıldıktan sonra tarihçi, ortaya çıkan malzemeyi ele alır ve bu eski gezegende yaşayan hiç tanımadığımız uygarlığın tarihini yazar, biz de okuruz.

Bu metinden yola çıkarak tarih biliminin diğer bilimlerden nasıl yararlandığını açıklayınız?

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

Her bilim dalı kendine özgü bir yöntem takip eder. Bir sonuca ulaşmak için bilim ve mantığa uygun biçimde yapılan araştırma şekline yöntem denir. Doğa bilimlerinin yöntemi, deney ve gözleme dayalıdır. Sosyal bilimlerde yer alan tarih ise olgu ve olayları açıklarken deney ve gözleme başvurmaz. Çünkü tarihte meydana gelen olaylar bir kez gerçekleşir ve tekrarlanamaz. Doğru tarih bilgisine, tarihin kendine özgü bilimsel yöntemleriyle ulaşılır. Araştırmacı tarihçilik (nedenci, nasılcı) adı verilen bu yöntemle göre tarihsel olaylar, ilgili kaynaklara başvurularak öğrenilebilir. Araştırılup bulunan belgeler sınıflandırılır (tasnif), analiz (tahlil) edilir, eleştirilir (tenkit) ve sentez (terkip) yapılır.

1.Tarih biliminin yöntemleri arasında neler yer almaktadır? Açıklayınız.

2.Tarihi olayların neden belli bir formül ve kanunlarla ifade edilemeyeceğini açıklayınız?

Okuyalım Yapalım

TÜRKLERDE HİDRELLEZ BAYRAMI

Hızır ve İlyas Peygamberlerin yılın belli bir gününde bir araya geldikleri rivayet edilir. Bununla ilgili inançlar İslam milletlerinin geleneklerinde öylesine yer etmiştir ki Türklerdeki Hıdırellez Bayramı zamanla Hızır ve İlyas'ın birleştiğine inanılan gün olarak kabul edilir ve özel kutlamalar yapılır. Ülkemizde Hıdırellez Bayramı yaklaştığında birçok evde birtakım hazırlıklar yapılır. 5 Mayıs 6 Mayısı bağlayan gece Hızır'ın yeryüzünde gezindiği, dokunduğu yerlere bolluk ve bereket getirdiği inancı çok yaygındır. Bu nedenle evlerdeki yiyecek, içecek, para, mal ne varsa bunların bereketlenip çoğalması için bazı yöntemlere başvurulur. Örneğin yiyecek ve içecek kaplarının, erzak dolaplarının, para kesesi ve cüzdanların ağızları açık bırakılır. Köy kadınları, Hıdırellez sabahı başlarına yeşil yemeni örttükleri takdirde o yıl bol yağmur yağacağına ve bol ürün elde edileceğine inanılır. Hıdırellez günü pikniğe gidilerek çeşitli yemekler yapılır ve bu yemekler fakirlere ikram edilir. Bir aile fakirlere ne kadar çok yemek verirse evine o kadar çok bereket yağacağına inanılır.

Hıdırellez Bayramı'nın toplumsal dayanışmaya katkıları nelerdir? Açıklayınız.

TÜRKLERDE AD VERME GELENEĞİ

Türklerde yeni doğan çocuğa babasının veya ölen kardeşinin adının verilmesi geleneği gibi yerleşim yerinin değişmesiyle yeni yurt edinilen yerde genellikle eski adların tekrarlandığı bilinen bir gerçektir. Bu türden ad vermeler sadece şehir veya kasabaya topluluğun adını verme şeklinde değildir. Köy ve kasabadan şehre gelindiğinde gelinen yerin adının mahalle ve semte verilmesi şeklinde de görülmektedir. Örneğin İstanbul'da Aksaray, Maçka, Karaman gibi semtlerle sur dışında Yeni Bosna bunlar arasındadır. Bir başka ad verme şekli de Osmanlı Devleti'nin toprak kaybına uğramasıyla gelen göçmenlerin yerleştirilmesinde görülür. Sultan II. Abdülhamit devrinde göçmenlerin yerleştirilmesi için kurulan köylerin birçoğuna "Hamidiye" adı verilmiştir.

Yukarıdaki metinden yola çıkılarak Türklerin ad verme geleneği ile ilgili hangi bilgilere ulaşılabilir?

ESKİ TÜRKLERDE AİLE VE EVLİLİK ANLAYIŞI

Eski Türklerde genellikle tek evlilik geçerliydi. Sadece bazı zaruri hâllerde çok evliliğe rastlanırdı. Ama Türk destanlarına ve değişik kaynaklara bakıldığında Türklerde ideal evlilik tipi olarak tek eşli evlilik görülür. Aileye gelin olarak gelen kadın için belki de onun ana baba hakkı karşılığında belli bir bedelin erkek tarafından ödenmesi zorunlu idi. Oğlu yetiştirmek babanın, kızı eğitmek ise annenin görevidi. Namuslarına son derece düşkün olan Türk kızlarının yanına yaklaşmak bile imkânsızdı. Babadan sonra kadın evin direğidir. Özellikle savaş zamanlarında baba evden uzaklaşınca ailenin bütün yükü kadının üzerine biniyordu. Eski

Türklerde kullanılan "Kang" (baba) ve "ög" (anne) kelimeleri IX. yüzyıldan sonra "ata" ve "ana" olarak değişmiştir.

Türk toplum yapısının, sosyal ve kültürel özelliklerini bilmek tarih bilimine hangi yönde yardımcı olmaktadır?

Okuyalım Yapalım

KAYNAK ARAMA

Geçmişten günümüze kadar tarihsel olay ve olgular konusunda bize bilgi veren, tanıklık yapan sözlü, yazılı ve yazısız her türlü belge ve malzemeye kaynak denir. Sözlü kaynaklar nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelen efsane, destan, menkıbe vb. anlatılardır. Yakın tarih araştırmalarında olayların yaşayan tanıklarının anlattıkları da sözlü tarih belgesi sayılır.

Yazılı kaynaklar arasında kitaplar, fermanlar, antlaşma metinleri, kil tabletler, şecereler (soy kütükleri), yıllıklar (anallar), takvimler, kitabeler (yazıtlar), mahkeme kararları, noter belgeleri, mühürler, seyahatnameler, gazeteler, dergiler vb. yer alır. Yazısız kaynaklar ise arkeolojik kazılar sonucunda bulunan toprak, taş, maden, kemikten yapılmış eşyalar, giysiler vb.dir. Araştırılan dönemde yapılmış plak, kaset, film gibi sesli ve görüntülü kay-

naklar da tarihsel birer belgedir. Tarihçiler için önemli olan bu kaynaklar arşivlerde, müzelerde, kütüphanelerde muhafaza edilmektedir.

Kaynaklar, verdikleri bilginin niteliğine göre birinci elden kaynaklar ve ikinci elden kaynaklar olmak üzere iki gruba ayrılır. Birinci elden kaynaklar doğrudan doğruya tarihî olayı gören, yaşayan veya olayın yaşandığı zamanda bulunan kişilerin yazmış olduğu eserlerdir. İkinci elden kaynaklar ise bilgilerini birinci elden kaynaklara dayandıran çalışmalardır.

1. Kaynakların tarihi bilimi açısından neden önemli olduğunu açıklayınız?

2. Görselleri verilen eserlere tarihî kaynak denilebilir mi? Sebebinizi açıklayınız.

3. Bu eserlerden hangileri Birinci Elden; hangileri İkinci Elden Kaynaktır? Açıklayınız.

TARİHİ OLAYLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tarihî olayları dar bir çerçevede incelemek, olayları belirli bir kalıp içerisine sokmak tarihçinin en büyük hatası olur. Bunun yerine tarihçi, olayları geniş görmeli ve çeşitli faktörleri bir arada değerlendirmelidir. Tarihî olayların en belirgin özelliği, tekrarlanmasının mümkün olmaması ve bir anda olup bitmesidir. Sosyal bir bilim dalı olan tarih bilimi, olayları bugünün koşullarına göre değil, yaşandığı günün şartlarına göre değerlendirmeyi yöntem olarak kabul eder. Tarihî olaylar değerlendirilirken o dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi özellikleri dikkate alınmalıdır. Örneğin I. Dünya Savaşı'nın çıkmasını bir tarihçi sadece siyasi nedenlerle açıklayamaz. Bu savaşın çıkmasında ekonomi, milliyetçilik, sömürgecilik gibi faktörlerin de etkili olduğu unutulmamalıdır. Tarihte meydana gelen olayların oluşumuna, gelişimine ve sonucuna etki eden coğrafi, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel etmenler vardır. Örneğin, deniz kıyısında yaşayan toplumların geçim kaynaklarının balıkçılığa dayanması coğrafi özelliklerin insanlar üzerindeki etkisinin bir sonucudur. Bozkırda yaşayan toplumların hayvancılığa yönelmesi, verimli arazilerde ise tarımının ön plana çıkması coğrafi şartların getirdiği bir zorunluluktur. Toplumların ekonomik durumu bulunduğu coğrafyanın özellikleriyle yakından ilgilidir. Yaşadığı bölgede ekonomik yönden gelişen toplumlar bölgelerinde siyasi yönden güçlü devletler kurmuşlar ve çevrelerindeki toplumlara hâkim olmuşlardır.

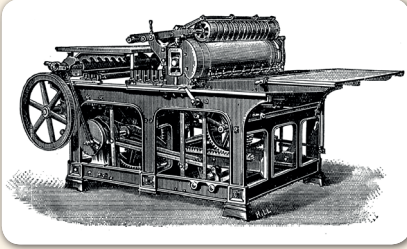
1. "Tarihî olayları dar bir çerçevede incelemek, olayları belirli bir kalıp içine sokmak" sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

2. Sizce tarihçiler olayları neden geniş bir açıdan ele almalı ve çeşitli faktörleri göz önünde bulundurarak değerlendirmelidir?

3. Tarihî olaylar sizce neden günümüz şartları ile açıklanamaz. Tarihçi böyle hareket ederse ne gibi hatalara düşebilir. Açıklayınız.

Okuyalım Yapalım

OSMANLIDA MATBAANIN SERÜVENİ (TARİHİ OLAYLARA FARKLI AÇIDAN YAKLAŞMA)

Matbaacılığın XV. yüzyıl ortalarında Avrupa'da yayılmasına rağmen Osmanlı Devleti'ne 1727 yılına kadar gelememesinin en önemli nedeni gerek İstanbul'da gerek taşrada hattatlıkla geçinenlerin çok büyük bir sayıya ulaşmasından kaynaklanmaktadır. Yani sebep büyük ölçüde ekonomik faktör oluşturmaktadır. Sorunun bazı çevrelerce iddia edildiği gibi gericilikle, yobazlıkla bir ilgisi yoktur. Osmanlı askerî kuruluşunu Avrupa'ya tanıtan Kont Marsigli kendisi İstanbul'da bulunduğu zaman şehirde doksan bin hattatın olduğunu söyler. Yani doksan bin ailenin el yazısıyla geçinmesi söz konusudur.

Padişahlar bu kadar insanın işsiz bırakılmasının sosyal ve ekonomik bazı sorunlara yol açmasından çekindikleri için yerli matbaalara izin vermemiştir. Matbaacılığın birden kabulü böyle büyük bir zümreyi işsiz bırakmak demektir. Bu yüzden ilk Türk matbaasının açılmasına izin verilirken dinî eser basmamak şartı konulmuştur. Zira Avrupa'da basılmış Türkçe, Arapça ve Acemce eserlerin III. Murat devrinden itibaren padişah fermanı ile Türk piyasasına arz edilmesi de sorunun taassupla bir ilgisi olmadığını açıkça göstermektedir. Yukarıda belirttiğimiz ekonomik sebepten ayrı olarak şu iki endişenin de Türk matbaacılığının gerilemesinde gerekli bir ölçüde rol sahibi olduğu ileri sürülmüştür: Dinî kitapların baskı sırasında gerekli saygıyı görmemesi endişesi, yazma kitapların sanat değeri ve estetik güzelliği yanında, basılı eserlerin rağbet bulmama endişesi yer alır.

Yukarıdaki metinde matbaanın Osmanlı Devleti'ne geç gelmesini farklı nedenlere dayandıran görüşler okudunuz. Bu görüşleri değerlendirdiğinizde neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

HUKUKİ AÇIDAN KAPİTÜLASYONLAR

Fransızca bir sözcük olan ve bir yerin teslim edilmesi için yapılan antlaşma anlamına gelen kapitülasyon terimi, daha sonraları bir devletin başka bir devletin uyruklarına tanıdığı hukuki, ekonomik, siyasi bazı ayrıcalıkları da kapsayan bir anlam kazanmıştır. Osmanlı kitaplarında kapitülasyonun karşılığı olarak "ahidname, uhudu atika ve imtiyazatı ecnebiye" terimleri de kullanılmaktadır.

Kapitülasyonların ortaya çıkışını İslam dininin katılığından dolayı yabancılarla ilgili farklı bir düzenleme getirme çabasına bağlayan görüş yanlıştır. Kapitülasyon, İslam'ın Orta Doğu'da yayılmasından önce de vardı. Dahası aynı topluluklar arasında da bu uygulamaya rastlanıyordu. Kapitülasyonların temelinde Avrupalıların Doğu'da serbestçe ticaret yapma amacının yer aldığı yönündeki görüş, belli bir doğruluk payı taşımakla birlikte açıklayıcı olmaktan uzaktır.

Gerçekte kapitülasyonlar, farklı bir toplumsal ve kültürel yapıya sahip Avrupalı tüccarların, Doğu ülkelerinde ticaret yaparken kendi inanç ve göreneklerini serbestçe yaşayabilmelerine yönelik bir ayrıcalık niteliği taşıyordu. Daha sonra Batılı ülkeler, din ve uygarlık farklılıklarını ileri sürerek bu ayrıcalıkları ticari çıkarlarını korumak ve geliştirmek için dayanak yapmayı başardılar.

Osmanlı kapitülasyonları, yabancı devlet yurttaşlarının tabi olacakları hukuki statüyü bildiren, padişahların iradesiyle ortaya çıkmış tek yanlı hukuki işlemler niteliğindedir. Her saltanat değişikliğinde yinelenmesi gereken bu irade ancak 1740'taki sözleşmeden sonra süreklilik ve bağlayıcılık kazandı.

1. Kapitülasyonların verilme sebebi sizce ekonomik midir, yoksa siyasi midir? Açıklayınız.

2. Kapitülasyonlar Osmanlı Devleti için olumsuz sonuçlar doğurmuş mudur? Neleri kanıt olarak gösterebilirsiniz?

Okuyalım Yapalım

TARİHİ BİLGİLERİN DEĞİŞEBİLİR ÖZELLİĞİ

Tarih kesin bilgilerden oluşmaz. Araştırmalar sonucunda ortaya çıkan yeni belge ve kanıtlar tarihin yeniden değerlendirilmesini gerektirir. Bu belge ve buluntular var olan bilgileri bazen güçlendirir bazen de değiştirir. Yakın bir zamana kadar Osmanlı Devleti'nde ilk paranın Orhan Bey döneminde basıldığı biliniyordu. Ancak daha sonra yapılan araştırmalar sonucunda Osman Bey dönemine ait bir para bulundu. Bu durum Osmanlı tarihi ile ilgili mevcut bilgilerin değişmesine yol açtı.

Bir başka örnek verecek olursak Alacahöyük'te bulunan ve MÖ 2500 yıllarına ait olan kılıcın dünyanın en eski kılıcı olduğu kabul edilmekteydi. 1996 yılında Malatya yakınlarındaki Arslantepe kazı bölgesinde bir prens veya yönetici mezarının içinde MÖ 3300-3000 yıllarına ait, üzerleri işlemeli kılıçlar bulundu. Böylece Alacahöyük'teki kılıcın en eski kılıç olma bilgisi geçerliliğini kaybetti

1. Geçmişî doğru ve anlaşılır kılmak bugünü anlamamıza nasıl bir katkı sağlayacaktır? Açıklayınız.

2. Araştırmalar sonucunda ortaya çıkan yeni bulgu ve belgeler ışığında tarihî bilginin ve yorumların değiştiğini görmekteyiz. Düne kadar geçerli olan görüşlerin yerini yeni düşünce ve bilgiler almaktadır. Bu bulgu ve belgeler nasıl ortaya çıkmaktadır?

Gökçeada'da Avrupa tarihini değiştirecek buluş!

ÇANAKKALE'NİN Gökçeada ilçesinde süren arkeolojik kazılarda, adada yaşamın 8 bin 500 yıl öncesine kadar uzandığı kanıtlandı. Gökçeada'nın Uğurlu köyü zeytinlik mevkiindeki kazılan yürüten Üyesi Doç. Dr. Burçin Erdoğan, bölgenin Doğu Ege adalarında bilinen en erken yerleşim yeni olduğunu söyledi. Erdoğan, bölgedeki buluntuların araştırma sonuçlarının Avrupa tarihinin yeniden yazılmasına neden olacak derecede önem taşıdığını belirterek, "Yeni Zelanda'nın Waikato Üniversitesinden gelen radyoaktif karbon tarihleri, milattan önce 6 bin 500'leri vermiş ve böylece Uğurlu-Zeytinlik yerleşmesinin günümüzden 8 bin 500 yıl öncesine giden Doğu Ege adalarının bilinen en erken yerleşmesi olduğu kanıtlanmıştır" diye konuştu. Erdoğan, "2011 sezonunda bulunan Neolitik Çağ'a ait bina kalıntısı, ilk tanıma topluluklarının Anadolu'dan Avrupa'ya yayılımıyla ilgili görüşleri değiştirebilecektir" dedi.

Gökçeada'da süren kazılarda Neolitik Çağ'a ait bir bina kalıntısı bulundu. Bu buluntu Avrupa tarihini baştan sona değiştirecek öneme sahip.

1. Gazete haberinde sözü edilen kazı çalışmasında hangi yeni bulgulara rastlanmıştır? açıklayınız.

2. Yeni bulunan kalıntıların hangi tarihî bilgiyi değiştireceğini açıklayınız.

3. Bu buluşun tarih açısından önemi hakkında neler söylenebilir